

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-81>

УДК 372.881.1

Овчаренко К.О.¹

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Запропонована методика спирається на ідею кооперативного навчання та використання інтерактивного суб'єктно-суб'єктного підходу як найбільш сприйняттого у молодшому шкільному віці. У суб'єктно-суб'єктному навчанні дитині належить така ж роль в навчальному процесі, як і вчителю. Це забезпечує розкриття й розвиток креативності, яке особливо притаманне людині в такому віці. Метою методичної розробки є показати, на наочному матеріалі деяких фрагментів початкового навчання дітей молодшої вікової групи, можливості, переваги й способи мотивованого суб'єкт-суб'єктного підходу до навчання з використання засобів проблемно-орієнтованої (креативної) спрямованості пізнання іноземної мови. Для досягнення мети авторкою запропоновано декілька прикладів початкового навчання французької мови, що надають читачеві змогу збагнути сам стиль такого ігрового навчання й надалі його творчо застосувати.

Ключові слова: інтерактивний метод, суб'єкт-суб'єктний підхід, кооперативне навчання, молодша шкільна група, французька мова.

Ovcharenko Kateryna

V.N. Karazin Kharkiv National University

METHODOLOGY OF USING INTERACTIVE METHODS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE SUBJECT-SUBJECTIVE APPROACH

Summary. The proposed methodology is based on the idea of cooperative learning and the use of an interactive subject-subjective approach as the most receptive in younger school age, when children are still striving for a play-based approach to any activity. This approach provides not only a better understanding of new material, but also the acquisition of new skills. It is aimed not only at learning a language, but also at developing other skills (creativity, communication, critical thinking). Due to the constant repetition of the material a child forms a certain vocabulary, which becomes the basis for further learning of other aspects of language (speaking, listening, grammar, reading). In subject-subjective learning, the child plays the same role in the learning process as the teacher. It provides the discovery and development of creativity, providing a natural attraction to creativity, which is especially inherent in a person at that age. The child gains some independence in the process of learning a foreign language, which then becomes an important foundation for its further development in this field. The author tested subject-subjective learning in a foreign language on examples of individual work with young children. At this age, it is difficult for a child to start learning something new because they are accustomed to playing games rather than constantly writing and reading. That is why this technique allows to bring the learning process closer to the usual process of playing for the child, which attracts the child to learn something new. This article relates directly to the experience of teaching French-language content to preschoolers and younger students. The purpose of the methodological development is to show, on the visual material, some fragments of elementary education of young children, opportunities, advantages and ways of motivated subject-subjective approach to learning by means of problem-oriented (creative) orientation of foreign language learning. In order to achieve this goal, the author offers several examples of initial French language teaching, which, despite the fragmentation of the examples, allow the reader to understand the style of such game learning and to apply it creatively.

Keywords: interactive method, subject-subjective approach, cooperative learning, younger school age, the French language.

Постановка проблеми. Зміни в розумінні того, як потрібно викладати мови дітям, спонукають до розробки нових методів, які були б актуальні на даному етапі. Школа все більше віддається від традиційних методів передачі інформації і все більше схиляється до інтерактивних методів активного опанування знаннями. Задля цього вчитель звертається тепер до гри і нестандартних видів уроків. Тому виникає потреба в готовій методиці, яка б відповідала вимогам сучасного освітнього процесу. Більш того, роль учня в навчанні поступово змінюється і зрівнюється з роллю вчителя.

Останнє положення особливо важливе в контексті опанування іноземними мовами дітьми

молодшого віку. Її значущість зростає через тенденцію розпочинати вивчення мов у ранньому дитинстві у формах, притаманних цій категорії індивідуального розвитку й вікової психології. Натомість, вона відповідає сучасним вимогам до освітнього процесу, які проявляються в певному «дитиноцентризмі» й, відповідно, необхідності розробки нових підходів до вивчення, які б поєднували самостійну роботу учня, ігри і цікаву подачу матеріалу.

Ця методика спирається на ідею кооперативного навчання та інтерактивні методи. Ми вважаємо, що суб'єктно-суб'єктний підхід найбільш актуальний на даному етапі розвитку школи, так як діти поступово стають такими ж учасни-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3993-9950>

ками процесу, як і вчитель. Тепер від учнів залежить визначення методів, матеріалу до вивчення і спосіб його подачі. Таким чином, діти вчатьса самостійності на ранньому етапі, набувають потрібні соціальні навички і почуття власної важливості.

Авторкою неодноразово апробовано суб'єкт-суб'єктний підхід у навчанні іноземній мові на прикладах індивідуальної роботи з дітьми молодшої вікової категорії. Ця стаття стосується безпосередньо досвіду навчання французькій мові російськомовного контенту дошкільнят і молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метою цієї методики є використання сучасного інтерактивного підходу в освітньому процесі під час вивчення будь-якої іноземної мови. В контексті суб'єктно-суб'єктного підходу ідеї інтерактивного навчання вже розглядалися Ш. Амонашвілі [1], Л. Занковим [2], В. Шаталовим [3], В. Давидовим [4]. За словами Ш. Амонашвілі, середовище дитини має бути олюднено, та дитина має відчувати себе комфортно у всіх сферах спілкування. Саме тому завдяки цій методиці дитина грає ту ж саму роль, що й вчитель в освітньому процесі.

Ця методика має відповідності й з технологією Занкова у тому, що школяр має виконувати різні види діяльності задля розвитку не тільки навичок, пов'язаних з іноземною мовою, але й для розвитку пам'яті, креативного та критичного мислення. На даному методі базуються завдання, спрямовані на вивчення дитиною слів у різних аспектах, запам'ятовування їх, а також набуття навичок потрібних для вивчення мови у майбутньому.

Таким чином, учень розглядається вже як доросла людина, яка може приймати рішення та виконувати важкі завдання через креативне мислення. Цю ідею підтримує В. Давидовим, що стверджував, що дитина – це «повноцінний суб'єкт діяльності, який самостійно проводить всі етапи» [4]. Теоретичні аспекти дитячої психології щодо процесу навчання охоплені у фундаментальній праці П. Виготського [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пошук нових методів до вивчення іноземної мови обумовлений постійним розвитком технологій, отже, їх використання у навчанні, що також призводить до перегляду ролі вчителя та учня в освітньому процесі. Саме такі зміни у розумінні тягнуть за собою більш комплексну методику, яка б базувалася на суб'єкт-суб'єктного підході та на ідеї кооперативного навчання, разом з візуальним поданням матеріалу, що сприяє більш креативному вивченню іноземних мов школярами молодшого віку.

Формулювання цілей статті. Тема дослідження обумовлює визначення наступних завдань:

1. Показати, на наочному матеріалі деяких фрагментів початкового навчання дітей молодшої вікової групи, можливості, переваги й способи мотивованого суб'єкт-суб'єктного підходу до навчання з використання засобів проблемо орієнтованої (креативної) спрямованості пізнання іноземної мови.

2. Обґрунтувати необхідність використання вищезазначених методів у вивченні іноземної мови для школярів молодшого віку.

Питання мотивації навчання. У молодшому дитячому віці основним мотивом дитини є будь-які прояви особистої (або кооперативної) активності, які найчастіше мають форму гри. Саме у грі поєднуються активність у досягненні мети, потяг до змагання (за рівноправності учасників), креативність та найшвидша результативність. Ці риси ігрової ситуації слід, на нашу думку, узяти на озброєння, щоб зробити навчання іноземній мові результативним, бо інші відомі мотиви «дорослого» життя дитини нецікаві, тому не можуть мотивувати.

Цією обставиною визначається і методологія навчання рівноправна суб'єкт-суб'єктна, і можливості креативізації процесу навчання як «здобування істини», і навіть певний «дитиноцентризм» – проти авторитаризму вчителя, притаманного більш високим освітнім рівням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед відомих способів організації навчального процесу, нами обране кооперативне навчання. В контексті дослідження важливо визначити, що саме собою являє кооперативне навчання. У виданні «Тлумачний словник української мови» [6] поняття «кооперація» розглядається як особлива форма організації праці, за якої різні люди, колективи та інші суб'єкти разом беруть участь в спільному процесі або в процесах пов'язаних між собою. Ми розділяємо позицію В. Сидоренко щодо визначення кооперативного навчання, як процесу взаємного впливу суб'єктів, в спеціально організованій навчальній діяльності з акцентом на комунікативну та соціальну взаємодію. Вчена зазначає, що однією з умов кооперативного навчання є наявність проблеми та алгоритму її вирішення: робота над її подоланням у групах (різних за кількістю учасників); прийняття узгодженого колективного рішення з елементами діалогу; підсумками роботи. Виконання цих правил дозволяє перейти від традиційного (монологічного) навчання до багатопозиційної особистісно зорієнтованої взаємодії, співробітництва [6, с. 4].

На відміну від інших методик, дана розробка по-іншому підходить до подачі матеріалу. Вона спирається на формування і розвиток, з самого початку і одночасно, всіх навичок щодо опанування мовою – читання, говоріння, аудіювання, письмо. Таким чином, основні принципи вивчення мови не будуть змінюватися в процесі навчання, так як діти відразу розумітимуть спрямованість навчання й змоги до себе як суб'єкту цього дуального процесу.

У цій методиці вивчення мови починається не тільки з фраз знайомства, а й опанування з алфавіту.

Вивчення алфавіту є основою для подальшого вивчення граматики і розвитку інших аспектів. Більш того, це дозволить уникнути переходу від слухового сприйняття до зорового, коли дитина, яка не вчила літери, змушена почати розрізняти їх лише на другому році навчання. Діти вивчають слова, які пов'язані з буквами алфавіту, відразу у всіх аспектах (письмова форма, сприйняття на слух). Розглянемо більш детально розділ вивчення абетки.

Він починається з вивчення слів, які починаються на дану букву. Всі слова супроводжуються картинками, щоб створити асоціації у дитини (див. рис. 1).

Рис. 1. Вивчення літери зі словами, що починаються на неї

Рис. 2. Зорові та слухові відповідності

Так як у французькій мові є рід, то виникає потреба його запам'ятовування разом із смисловим словом відразу на ранньому етапі ознайомлення з ним. Ця потреба у якомога більш ранньому визначенні родової приналежності ґрунтується на тому, що дитина краще запам'ятовує асоціації, коли колір слова буде безпосередньо асоціюватися з його родом (блакитний – чоловічий рід, рожевий – жіночий). Задля забезпечення зручного зорового розпізнавання роду, кожне слово забарвлене або в блакитний, або в рожевий кольори відповідно до його родової приналежності.

У розділі граматики, після вивчення алфавіту, учитель пояснить дитині, що до певного кольору слів потрібно додати певний артикль. Таким чином, дитина повинна буде згадати колір вивченого слова і надалі вживати його з артиклем.

Далі йде важливий момент – встановлення певних відповідностей між зоровим сприйняттям букви чи сполучення певних букв із слуховим сприйняття їхнього звучання в пасивній (на слух) та активній (в аудіюванні) формах. Ця відповідність (точніше, певна сукупність відповідностей є передусім важливою для опанування французькою мовою, де крім дифтонгів, притаманних рідній мові, повсюдно зустрічаються синтагми з трьох і навіть чотирьох букв.

На початку навчання, встановлюємо відповідність поміж одним звуком (напр., «А») та відповідною буквою. Добиваємось того, щоб коли дитина чує звук «а» вона пізнавала відповідну букву. Цей успіх дитина мусить зафіксувати природнім для цього віку способом: плеснути в долоні, посміхнутися, показати два пальця, стрибнути чи щось подібне (за попередньою умовою – як у дитячій грі, до чого діти вже призвичаєні раніше). Потім йде зорове сприйняття букви, щоб дитина впізнала її в словах (див. рис. 2).

Після цього відбувається вивчення написання букви в контексті слів, які були дані раніше (див. рис. 3).

Після цього дитина приступає до безпосереднього вивчення слів в різних аспектах (з'єднати слова і картинки, приклеїти наклейки на картинку там, де написані їх назви, сказати, правда чи ні й дописати літери). Ми б хотіли загострити увагу на завданні зі сприйняттям на слух (див. рис. 4).

Воно полягає в тому, що дитина слухає повноцінний текст, в якому зустрічаються слова, які вона тільки що вивчила. Дитина повинна почути їх і поставити галочку над тими, які вона щойно почула. Це дозволяє дитині навчитися концентруватися на розумінні навіть зовсім незнайомих елементів мови, яка вивчається, для знаходження необхідної інформації. До того ж, дитина розвиває навик сприйняття на слух.

У «Примітці для вчителя», складеній автором, яка додається до навчального посібника, дається коротка розповідь, в якій використані знайомі дитині слова. Текст повинен читатися саме учителем, тому що, таким чином, підтримується взаємодія між ним і учнем. При необхідності, вчитель може робити паузи і повторювати фразу.

Для розвитку креативності при вивченні слів дається завдання на те, щоб домалювати фігуру, аби вона була схожа на підпис під нею. Це дозволяє дитині не тільки вивчити необхідні слова, а й проявити себе з творчого боку (див. рис. 5).

В кінці вивчення кожної букви йде повторення всіх слів на цю букву. Вчителем стимулюється у різний спосіб, зрозумілий дитині, якомога більш повне їх згадування з попереднього викладу. Щоб закріпити матеріал, після кожної літери є розділ для повторення. В даному розділі

Рис. 3. Вивчення написання літери

Рис. 4. Слухове сприйняття тексту

Дорисуй так, чтобы получился нужный предмет.

Дорисуй так, чтобы получился нужный предмет.

Дорисуй так, чтобы получился нужный предмет.

Дорисуй так, чтобы получился нужный предмет.

Рис. 5. Креативне вивчення слів

всі слова, які були вивчені, повторюються за допомогою різних завдань.

Коли дитина набирає необхідну базу слів, то починаються завдання на слухове і зорове сприйняття цілих текстів. Дитині даються питання, в яких виділені ключові слова. Вчитель може пояснити дитині, як вони перекладаються, але це не обов'язково. Головне завдання полягає в тому, щоб дитина почула саме ці слова в оповіданні і те, що за ними слідує, і могла сформулювати відповідь на питання. Текст складається із знайомих (здавання яких і є відповіддю) і незнайомих слів. Попри те, що це завдання здається важким, але воно дозволить дитині розвинути слухові навички і увагу, які необхідні при вивченні будь-якої іноземної мови (див. рис. 6).

Рис. 6. Прослуховування незнайомого тексту для пошуку відповідей

Схоже завдання стосується зорового сприйняття тексту, то дитині знову даються питання з ключовими словами. У тексті є як знайомі, так і незнайомі слова (незнайомі слова превалюють). Дитина, не перекладаючи текст, знаходить відповідь на свої питання. Таким чином, дитина отримує навички пошукового читання і починає розуміти, як потрібно знаходити необхідну інформацію навіть у тих текстах, які їй майже незрозумілі дослівно (див. рис. 7).

KATIE AIME BEAUCOUP LES
POMMES ET LES FLEURS. ELLE
PORTE TOUJOURS SA JUPE
AVEC UN POCHE. ELLE JOUE
AVEC UN SINGE. KATIE A UN
LIVRE.

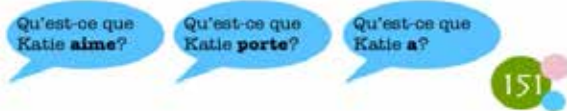

Рис. 7. Читання незнайомого тексту з пошуком відповідей

Після вивчення алфавіту йдуть розділи з граматики, читання, письма, аудіювання та говоріння. Дитина вже має необхідну базу слів. Граматика і фрази подаються у зрозумілій дитині формі. Це не просто заучування конструкцій, а їх розуміння. Таким чином, дитина зможе не тільки відтворювати вивчене, а й сама осмислено складати речення, розуміючи, що вона робить. Після правил йдуть завдання на повторення. В кожному наступному розділі

є завдання на попередній матеріал, щоб дитина не забувала його.

Кожна нова граматична конструкція відпрацьовується певними завданнями (залежно від смаку й спрямованості вчителя), які мають розвивати креативне мислення (див. рис. 8).

Рис. 8. Пояснення граматики

Після вивчення даних аспектів, слова починають ділитися на семантичні групи («Тварини», «Цифри», «Кольори»). Кожен розділ супроводжується повторенням попереднього матеріалу і відпрацюванням кожного аспекту в даній темі.

Після вивчення кожної букви алфавіту необхідно запровадити її вивчення певним чином. Це може бути розфарбовування вивченої букви на сторінці з алфавітом. Даний підхід дозволяє дитині бачити, що вона робить успіхи і поступово розвивається.

Висновки з даного дослідження. Розробка такого способу побудови пізнання іноземної мови (на прикладах французької) на методології суб'єкт-суб'єктного пізнавального процесу суттєво змінює методику навчання, надаючи їй дитиноцентричного спрямування й креативності завдяки використанню у навчальному процесі навичок дитячої гри. Цим вирішуються два методичні питання: спростовується залежність дитини від вчителя, яка досить часто ставить між ними перепону, і загальмованість дитячої активності, бо урок традиційно є насильницькою формою придушення суб'єктності дитини. Відповідно до цього, автором складено інтерактивний навчальний посібник вивчення французької мови та додаток до нього для вчителя.

У тексті статті на прикладах з цих методичних матеріалів показано, як саме відбувається інтерактивний процес навчання, особливо щодо встановлення відповідностей поміж звуком та написанням відповідної букви. Таким чином, суб'єкт-суб'єктний підхід, оснований на дитиноцентричній побудові навчання, й цілісний інтерактивний метод дозволяють зробити навчальний процес дійсно сприйнятливим для молодших дітей, усвітаючи перепони в стосунках обох суб'єктів навчального процесу, що сприяє не лише опануванню іноземною мовою, але й вихованню учнів як творчих особистостей.

У подальших наукових розвідках планується більш детально дослідити більш складні відношення поміж усною та письмовою мовами на прикладі складних відношень, притаманних французькій мові у порівнянні з рідною мовою, і показати на цьому методичному матеріалі (у тому числі з досвіду автора) значення обопільної креативності у процесі навчання.

Список літератури:

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. 1995. 496 с.
2. Занков Л.В. Избранные педагогические труды. 3-е изд., дополн. Дом педагогики, 1999. 608 с.
3. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза Сев.-Зап. кн. изд-во, 1990. 384 с.
4. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. Педагогика, 1986. 240 с.
5. Выготский Л. Педагогическая психология. Педагогика-Пресс, 1996. 521 с.
6. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Фоліо, 2001. 193 с.
7. Сидоренко В. Технологія кооперативного навчання в процесі формування комунікативної компетентності учнів 5–7 класів (дидактичний інструментарій). *Українська мова і література в школі : наук.-метод. журнал*, 2014. № 8. С. 8–15.

References:

1. Amonashvili, Sh. (1995). *Razmyshleniya o gumannoj pedagogike* [Reflections on humane pedagogy]. Moscow: Izdatelskij Dom Shalvy Amonashvili. (in Russian)
2. Zankov, L. (1999). *Izbrannye pedagogicheskie trudy. 3-e izd., dopoln.* [Selected pedagogical works. Third ed., supplemented]. Moscow: Dom pedagogiki. (in Russian)
3. Shatalov, V. (1990). *Pedagogicheskaya proza* [Pedagogical prose]. Arhangel'sk: Sev.-Zap. kn. izd-vo. (in Russian)
4. Davydov, V. (1986). *Problemy razvivayushhego obucheniya* [Problems of the developing training]. Moscow: Pedagogika. (in Russian)
5. Vygotskij, L. (1996). *Pedagogicheskaya psihologiya* [Pedagogical psychology]. Moscow: Pedagogika-Press. (in Russian)
6. Ivchenko, A. (2001). *Tlumachnyj slovnyk ukrayinskoyi movy* [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Xarkiv: Folio. p. 193. (in Ukrainian)
7. Sydorenko, V. (2014). *Texnologiya kooperatyvnogo navchannya v procesi formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti uchniv 5-7 klasiv (dydaktychnyj instrumentarij)* [Technology of cooperative learning in the process of formation of communicative competence of students of 5–7 grades (didactic tools)]. *Ukrainian language and literature at school scientific and methodical journal*, no 8, pp. 8–15. (in Ukrainian)